26.4.2022 SUPO 345/01.04.01.00/2022

Eduskunnan hallintovaliokunta

VNS 1/2022 vp

Valtioneuvoston ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Suojelupoliisilta lausuntoa valtioneuvoston ajankohtaisselonteosta turvallisuusympäristön muutoksesta, joka täydentää valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa, puolustusselontekoa, selontekoa sisäisestä turvallisuudesta sekä selontekoa EU-politiikasta.

Ajankohtaisselonteossa arvioidaan toiminta- ja turvallisuusympäristön muutosta sekä muuttuneen turvallisuustilanteen vaikutuksia talouteen, kriisinsietokykyyn, huoltovarmuuteen, sisäiseen turvallisuuteen, kyberturvallisuuteen, hybridivaikuttamiseen ja kriittiseen infrastruktuuriin.

Suojelupoliisin tehtävänä on hankkia ja analysoida tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, sekä havaita, estää ja paljastaa toimintoja, jotka voivat uhata valtiojärjestystä ja turvallisuutta. Suojelupoliisi raportoi kansallisen turvallisuuden tilannekuvasta ja tulevista kehityskuluista valtiojohdolle. Tällä hetkellä Suomen kansalliseen turvallisuuteen kohdistuu ennen näkemättömällä tavalla Venäjän toiminnan aiheuttamaa uhkaa.

Suojelupoliisin näkemyksen mukaan ajankohtaisselonteko muodostaa monipuolisen, tasapainoisen ja realistisen kuvauksen Suomen turvallisuustoimintaympäristön viimeaikaisesta kehittymisestä ja sen syistä ja seurauksista. Selonteosta ilmenevällä tavalla Suomen turvallisuusasema on perustavanlaatuisella tavalla ja jokseenkin pysyväislaatuisesti muuttunut Venäjän Ukrainaan kohdistaman oikeudettoman sotilaallisen hyökkäyksen ja myös Venäjän sodankäynnin tapojen seurauksena.

Ajankohtaisselonteossa käsitellään monipuolisesti kansallista kriisinsietokykyä ja sen osana muun muassa Suomeen kohdistuvan Venäjän informaatiovaikuttamisen ja kybervaikuttamisen uhkia sekä mahdollisuuksia parantaa varautumista niihin. Samoin selonteossa käsitellään muuttoliikkeiden mahdollista käyttöä Suomeen kohdistuvan hybridivaikuttamisen keinona ja maamme kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuvia uhkia ja niiltä suojautumiseksi tarvittavia toimia. Koska edellä mainitut uhkat ja niiden torjunta kuuluvat pitkälti Suojelupoliisin toimialaan, keskityn lausumaan niistä.

Selonteon sivulla 30 käsitellään Suomeen kohdistuvan informaatiovaikuttamisen uhkaa, joka on erityisen suuri maassamme vasta alkaneen turvallisuuspoliittisia ratkaisuja koskevan parlamentaarisen ja kansalaiskeskustelun aikana. Selonteossa todetulla tavalla informaatiovaikuttamisen torjunnassa keskeisessä roolissa on avoin,

monikielinen ja aktiivinen viranomaisviestintä, jolla vahvistetaan yhteiskunnallista luottamusta, turvallisuuden tunnetta ja osallisuutta. Tämän lisäksi totean kuitenkin pitäväni tarpeellisena selvittää ja arvioida, tulisiko vieraan valtion puolesta tapahtuvan tahallisen informaatiovaikuttamisen räikeimmät ilmenemismuodot säätää rangaistaviksi. Rangaistavuus voisi koskea tilanteita, joissa vieraan valtion tiedustelupalvelun toimeksiannosta tai puolesta pyritään pahantahtoisesti vaikuttamaan Suomen yhteiskunnalliseen päätöksentekoon tai levittämään ilmeisen perättömiä tai harhaanjohtavia tietoja Suomen yhteiskunnallisesta päätöksenteosta tai suomalaisen yhteiskunnan tilasta. Tämän kaltainen toiminta on kriminalisoitu esimerkiksi Tanskassa, jossa informaatiovaikuttamisen potentiaaliset vahinkovaikutukset maan suojatumman geopoliittisen aseman johdosta ovat olennaisesti vähäisemmät kuin Suomessa.

Selonteon sivulla 31 käsitellään muuttoliikenteen välineellistämistä valtiollisen hybridivaikuttamisen keinona. Selonteossa todetulla tavalla Suomessa on viime aikoina ryhdytty selvittämään normaaliolojen lainsäädäntötarpeita muuttoliikenteen välineellistämiseen vastaamiseksi, ja kiireellisen säädöshankkeen myötä on tarkoitus ottaa Suomessakin käyttöön EU-lainsäädännön mahdollistama ns. rajamenettely. Suojelupoliisi on usean vuoden ajan pitänyt esillä tarvetta säätää kansallisesti rajamenettelystä, ja pidän tärkeänä, että puutteellisen sääntelyn täydentäminen nyt etenee kiireellisessä järjestyksessä.

Selonteon muuttoliikenteen välineellistämistä koskevassa osiossa painotetaan, että kansainvälisen oikeuden mukaan jokaisella vainon kohteeksi joutuneella on oikeus hakea turvapaikkaa, ja poikkeuksellisessakin tilanteessa Suomen on järjestettävä tähän mahdollisuus. Pitäisin tärkeänä tarkemmin selvittää, tulkitseeko Suomi tältä osin kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteitaan samalla tavalla kuin muut EU- ja ETA-valtiot. Jos Suomi muista EU-valtioista poiketen selvästi signaloi ulospäin, että ulkomaalaisen oikeus päästä maahan hakeakseen turvapaikkaa on poikkeusoloissakin ehdoton, saattaa tämä jo sellaisenaan olla omiaan lisäämään vaaraa, että Suomeen yritetään kohdistaa erittäin laajamittaista välineellistettyä maahanmuuttoa yhteiskunnan horjuttamisen tarkoituksessa.

Selonteossa käsitellään laajasti myös kybersuojautumista, jonka osalta painotetaan, että suomalainen kyberturvallisuus ja -puolustus on mitoitettava torjumaan valtiollisen toimijan laaja-alainen kyberhyökkäys kansallista päätöksentekoa, turvallisuusviranomaistoimintaa ja kriittistä infrastruktuuria vastaan. Selonteon mukaan uhkien tehokkaan torjunnan vahvistamiseksi tulee entisestään tiivistää siviili- ja sotilasviranomaisten yhteistyötä ja tiedonvaihtoa, minkä lisäksi oikea-aikaista, kattavaa ja jaettua tilannekuvaa tarvitaan kyberuhkien ennakoimiseksi ja kyberpoikkeamien havaitsemiseksi mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Vaikka on helppo yhtyä siihen, että viranomaisten välisen tiedonvaihdon edelleen kehittäminen ja yhteistyön tiivistäminen samoin kuin tilannekuvan jakaminen on tärkeää, tulisi mielestäni lisäksi kiireellisesti arvioida sitä, ovatko viranomaisille laissa säädetyt tietoturvatoimivaltuudet ja tiedonsaantioikeudet riittävät ensihavainnon saamiseksi maan turvallisuuden kannalta keskeisissä tietojärjestelmissä ja -verkoissa mahdollisesti olevasta vihamielisestä valtiollisesta toiminnasta. Tähänastisten kokemusten nojalla voidaan näet todeta, että vaikka Suomi on viime vuosina parantanut kykyään havaita esimerkiksi kriittisiin viranomaisverkkoihinsa kohdistuvaa valtiollista kybervakoilua tai muuta

oikeudetonta tunkeutumista, joka mahdollistaa myös niihin kohdistuvat tuhotyöt, on havaitsemiskyky yhä puutteellinen. Samoin tulisi mielestäni harkita säätämistä Suomen viranomaisten oikeudesta puuttua sellaisten ulkomailla sijaitsevien yksittäisten verkkolaitteiden toimintaan, joita systemaattisesti ja tahallisesti käytetään Suomen turvallisuutta horjuttavan valtiollisen kybervakoilu- tai vaikuttamisoperaation toteuttamiseen tai ohjaamiseen. Puuttumalla laitteiden toimintaan, voitaisiin Suomea uhkaava operaatio keskeyttää.

Selonteon sivuilla 46-47 käsitellään kriittisen infrastruktuurin suojaamista ja sen osana EU:n ns. CER-direktiiviehdotusta. Selonteossa todetaan asetettavan säädöshanke, jossa valmistellaan ehdotus kriittisen kriisinsietokyvyn vahvistamista koskevaksi lainsäädännöksi, selvitetään ja arvioidaan direktiiviin liittyvän kansallisen viranomaistoiminnan kehittämis- ja muutostarpeet sekä laaditaan ehdotukset direktiivin edellyttämien viranomaistoimintojen järjestämisestä keskitetysti valtioneuvoston alaisuuteen. Suojelupoliisi pitää erittäin tärkeänä, että kriittisen infrastruktuurin määrittämis- ja tunnistamistyö, joka on edellytys kriittisen infrastruktuurin systemaattisen suojaamisen järjestämiseksi, suoritetaan kiireellisesti. Vaikka Suomen kansallinen huoltovarmuuslainsäädäntö ja -toiminta jossain määrin eroavat tavoitteiltaan direktiivistä, antavat ne hyvän pohjan edellä mainitulle työlle.

Venäjän Suomeen kohdistama vaikuttaminen

Kuten selonteossa todetaan, Venäjä on ilmaissut, että se suhtautuu kielteisesti Naton laajentumiseen ja että Suomen ja Ruotsin liittyminen Natoon aiheuttaisi Venäjän taholta sotilaallis-poliittisia seurauksia. Sodan ja rauhan välillä on laaja alue, jolla Suomen on välttämätöntä suojautua vakoilulta, kyberuhkilta, hybridiuhkilta ja muilta pahantahtoisilta, Suomen päätöksentekoon vaikuttamaan pyrkiviltä toimilta. Venäjällä on käytössään laaja valikoima vaikuttamiskeinoja, mutta Suomi ei toistaiseksi ole ollut Venäjän kaikkein aggressiivisimman vaikuttamisen kohteena.

Mahdollinen Suomen Nato-jäsenyyden valmistelu ja hakuprosessi sekä näiden kesto erittäin todennäköisesti muuttaisivat merkittävästi Venäjän vaikuttamisyritysten luonnetta ja mittakaavaa. Hakuprosessin pitkä kesto altistaisi Suomea vaikuttamisyrityksille nopeaa prosessia enemmän. Mikäli Suomi päättää hakea Naton jäsenyyttä, Venäjän vaikuttamisyritykset eivät todennäköisesti rajoitu pelkästään Suomeen, vaan se voi pyrkiä estämään jäsenyyden myös vaikuttamalla asiasta päättäviin Naton jäsenmaihin.

Venäjän keinovalikoimaan kuuluvat todennäköisimmin pelottelu ja kansalaisten turvallisuuden tunteen horjuttaminen. Informaatiokampanjoiden ohella kyseeseen voivat tulla myös ilmatilaloukkaukset, GPS-häirintä tai laajamittaiset sotaharjoitukset lähellä maiden välistä rajaa. Informaatiovaikuttamisessa Venäjä voi pelottelun lisäksi pyrkiä lietsomaan keskustelua sellaisista kysymyksistä, jotka jo valmiiksi jakavat kansakuntaa. Maanmiespolitiikan käyttö Suomea vastaan on tällä hetkellä Venäjälle vaikeaa, sillä Suomen venäläisvähemmistö on verrattain pieni ja hyvin sulautunut suomalaiseen yhteiskuntaan.

Venäjän Suomeen kohdistama tiedustelu jatkuu laajamittaisena ja Venäjän tiedustelupalvelut todennäköisesti yrittävät tunkeutua Suomessa järjestelmiin, jotka sisältävät tietoa ulko- ja turvallisuuspoliittisista valmisteluista ja

kannoista. Myös palvelunestohyökkäykset ja muut kyberoperaatiot ovat mahdollisia.

Venäjän keinovalikoimaan voisi kuulua myös kolmansien maiden kansalaisten laittoman maahantulon järjestäminen Suomen itärajalle tai keskustelun herättäminen mahdollisen Nato-jäsenyyden vaikutuksista Ahvenanmaan asemaan.

Suojelupoliisin päällikkö
Poliisineuvos Antti Pelttari